

WhatsApp verkocht: kapitaal bedrag voor een grillige relatie

Vijf jaar oud, 55 medewerkers en 19 miljard dollar waard. Dat is de kortste samenvatting van het succes van het bedrijf WhatsApp, dat een berichtendienst exploiteert, waarvoor een klant na een jaar moet betalen. Daar staat tegenover dat je geen reclameboodschappen krijgt.

WhatsApp wordt overgenomen door Facebook, de gigant onder de social media en evenals WhatsApp een creatie uit Silicon Valley, het technologisch eldorado in Californië.

Welkom in de wonderde wereld van een van de meest kapitaalkrachtige bedrijfstukken ter wereld. Apple. Google. Microsoft. Facebook. Twitter. Zij domineren de wereld in hun kernterrinen, al zijn er elders ook vergelijkbare regionale partijen. Dankzij hun status als marktleider en dankzij de notering van hun aandelen op de effectenbeurs nemen zij soepel andere bedrijven over. Facebook betaalt de aandeelhouders van WhatsApp 'maar' voor 4 miljard in contanten. Voor de rest worden eigen aandelen bijgedrukt. Dat is een praktische oplossing om het fortuin van oprichters en het personeel van WhatsApp in elk geval ten dele te koppelen aan het succes van hun nieuwe eigenaar Facebook.

Een overrompelende overname als deze roept onwillekeurig vergelijkingen op met twee eerdere periodes in het Amerikaanse bedrijfsleven. De eerste is het slot van de negentiende eeuw waarin de staal-, olie- en spoorwegbaronnen met hulp van financiers als J.P. Morgan monopolistische machtsposities opbouwden en de economie transformeerden tot een industriële staat. De tweede is de internethouse in 1999/2000. Aandelenkoersen explodeerden bijna. Een van de grootste mislukte fusies ooit kwam tot stand, die van uitgever en kabelbedrijf Time Warner met internetbedrijf AOL. Deze twee voorbeelden stellen niet gerust. Machtsposities vragen om tegenmacht, van kartelwaakhonden bijvoorbeeld. Bij nieuwe technologie en/of toepassingen raken ondernemers en beleggers op een zeker moment boven hun theewater. Dat lijkt nu ook het geval. Grote kapitalen worden vergaard, maar ook verloren.

De technologische vooruitgang is een race met winnaars en verliezers, waar de consument uiteindelijk van profiteert. Maar consument en aanbieders gaan een grillige relatie aan, waarin het woord trouw niet meer is wat het geweest is. De consument die niet de moeite neemt om de kleine lettertjes te lezen, weet niet hoe zeker zijn privacy is. Niet bij de aanbieder, niet bij inlichtingendiensten. De aanbieder die steeds meer bedrijven overneemt met producten en diensten die de consument als de kern van zijn digitale leven en zijn nieuwsgierigheid ziet, roept vanzelf irritatie op. En dat is de vruchtbare voedingsbodem voor een nieuwe concurrent.

Krijgsmacht is zelf 'ongeschikt'

Wanneer gaan teamspirit en kameraadschap over in sektarische uitsluiting en destructief gedrag? Met name sterk hiërarchische organisaties als de krijgsmacht kampen erme. In de klassieke managementtheorie van Henri Fayol is *esprit de corps* een van de belangrijke samenbindende principes voor een succesvolle organisatie. Samen met onder meer discipline, gelijkheid, initiatief, orde en het wegcijferen van eigenbelang. Of het nu op de markt is of op het slagveld.

Bij de Nederlandse Defensie Academie (NLDA) verscheen deze week een voortreffelijke, want openhartige analyse over de risico's die aspirant-militairen er lopen op onderling geweld, vernedering en seksuele intimidatie. De krijgsmacht blijkt met een kolossaal cultuurprobleem te kampen. Er worden vijf aanbevelingen geformuleerd „die niet kunnen wachten”. Met nota bene als belangrijkste de boodschap 'Herdefinieer kameraadschap'. En wel aldus: „Wij laten niemand achter en wij beschermen elkaar.” De onderzoekers troffen een praktijk waarin een elite van studenten namelijk zelf bepaalt wie er wel bij hoort en wie niet. Is dat laatste het geval, dan wordt de student door zijn collega's uitgesloten. Zijn of haar incasseringsvermogen wordt dan op tamelijk grove manieren beproefd. Een ongehoorde praktijk van elkaar achterlaten en in de kou zetten, met de bedoeling alleen de 'geschieden' over te houden.

De commandant van de opleiding wil deze praktijk van „intern sarenen” stoppen, zo zei hij in de krant. Daarin geven wij hem harts-tochtelijk gelijk. De redenering dat kameraadschap op het laagste operationele niveau mag worden gedefinieerd omdat daar de hoogste risico's worden gelopen, is destructief. Het leidt tot eigenrichting, isoleert individuen, ontmenselijkt de verhoudingen, verhindert verantwoording en creëert een code van zwijgzaamheid. Misschien iets voor de maffia, maar niet voor de krijgsmacht. Het tast de kern van de militaire organisatie aan: de eer om met behoud van menselijke waardigheid erbij te mogen horen en een democratische rechtsstaat te mogen dienen. Daarin gaat het over vrijheid. Dat het rapport verder aanraadt een „erecode voor het internaat” en een „gedragsscode voor de academie” te ontwikkelen, is pijnlijk. Kennelijk hebben de cadetten zelf in die lacune voorzien. Ook de andere „dringende adviezen” zijn onrustbarend. „Het grootste probleem is de manier waarop met alcohol wordt omgegaan.” Zuipen als strategie om spanningen te verwerken „moet niet aangeleerd worden”. Inderdaad. Over vrouwen en homo's moeten militairen minder stereotiep leren denken. Zo is het maar net: er wordt een complete herijking van militair denken en doen gevraagd.

2 In het nieuws

In Sotsji laten Russische sporters Poetin in de steek

Winterspelen Uitschakeling van ijshockeyteam dieptepunt voor gastland

Door onze redacteur **Rob Schoof**

SOTSJI. Eén medaille stak boven alles uit: de laatste van de 98 gouden medailles die bij de Olympische Spelen in Sotsji worden uitgereikt, na de ijshockeyfinale van zondagmiddag. Het evenement zou voor het organiserende land in één klap geslaagd zijn.

Maar Rusland, president Vladimir Poetin voorop, werd gisteren in het hart geraakt door de uitschakeling van de Russische ijshockeys. Voor 12.000 bloednerveuze toeschouwers versloeg Finland, het kleine buurland in het noordwesten, de ooit gevreesde 'Rode Machine' al in de kwartfinales (3-1) van het olympische toernooi. „Ik ben helemaal leeg van binnen”, stamelde de Russische aanvoerder Pavel Datsjoek in de catacomben van het Bolsjoi IJsstadion. Anderen liepen met gebogen hoofden door, het verdriet van een heel land op de schouders.

De druk op de Russische spelers, van wie er zestien uitkomen in de Noord-Amerikaanse profcompetitie NHL, was enorm. Poetin, die het drama persoonlijk meemaakte, had al voor de openingsceremonie gezegd dat hij op de Russische ploeg rekende. Ze zoeken al 22 jaar vergeefs een manier oude tijden te laten herleven in de populairste wintersport in het land. Tussen 1956 en 1992 wonnen ze acht van de tien olympische ijshockeytitels - maar na de ontmanteling van de Sovjet-Unie viel de medaillemachine stil.

De spelers werden gisteren weg gefloten. Daarna verlieten de fans, gehuld in Russische vlaggen, zijgend en soms huilend de tribunes. Vlak voor het slotweekend kunnen

Russische ijshockeyfan, gisteren.

www.nrc.nl/oss

SOTSJI 2014

Medaillespiegel na 75 van 98 onderdelen

1	Noorwegen	9	4	7
2	Duitsland	8	3	4
3	VS	7	5	11
4	Rusland	6	9	7
5	NEDERLAND	6	7	9
6	Zwitserland	6	3	1
7	Canada	5	9	4
8	Wit-Rusland	5	0	1

de Russen onmogelijk tevreden zijn met de resultaten van de olympische ploeg, met 232 sporters het grootste team in Sotsji. Vier jaar na de schande van Vancouver, waar Rusland slechts drie gouden medailles veroverde, hoopten de Russen op eerherstel bij de eerste Winterspelen op eigen bodem. Vanochtend stond de teller op 22 medailles, net zoveel als Nederland, met 41 sporters. Rusland had gerekend op méér dan de zes gouden medailles die tot vanochtend bij elkaar werden gesprokkeld - waarvan twee door genaturaliseerde buitenlanders.

De dramatische uitschakeling van de ijshockeys is niet de eerste blamage. In het openingsweekend ontbraken de Russen bij het kunstrijden, een andere grote sport op de Spelen. Toen het icoon van het Russische kunstrijden, Jevgeni Ploetsjjenko, zich terugtrok met een rugblessure bleesde de internationale schaatsunie (ISU) dat hij niet mocht worden vervangen. De ISU zag een politiek spel achter de plotselinge opgave van Ploetsjjenko, die wel goud had gewonnen in de landenwedstrijd.

Ook de schaatsers stelden teleur. Van rijders als Denis Joeskov, Olga Fatkoelina en Olga Graf was meer verwacht dan zilver en brons. Een Russische shorttracker won als enige schaatsgoud: Victor An, die vroeger onder z'n Koreaanse naam grossierde in wereldtitels en olympische medailles; hij werd twee jaar geleden tot Rus genaturaliseerd. En gisteren won de voormalige Amerikaanse snowboarder Vic Wild goud voor Rusland op de parallelreuzenslalom.

[+] **Winterspelen** pagina 9-11

Vertragingen NS voelt zich overvallen door plotselinge wisselstoring

Door een onzer redacteurs

DEN HAAG. Geen staking dus, zoals op Twitter rondging. Ook geen kapotte brug. Maar 'gewoon' vier kapotte wissels. Dat is de reden dat het treinverkeer rond Den Haag en Rotterdam al sinds gisteravond met grote problemen te maken heeft, stelt spoorbeheerder ProRail.

Drie van de vier wissels zijn van nacht gerepareerd, aan de vierde - bij Den Haag - wordt nog gewerkt. Dat duurt waarschijnlijk nog tot

komende nacht twee uur. NS rijdt voorlopig met minder en met kortere treinen. Dat blijft zo, zei een woordvoerder vanmorgen, zolang het bedrijf niet weet wat er precies met de wissels aan de hand is en welke onderdelen worden vervangen. „Wij hebben totaal geen zicht op hoe het gaat. We voelen ons hartstikke overvallen.”

Op de verkeersleidingspost in Den Haag werd het treinverkeer gisteren tussen zes en tien over zes stilgelegd nadat een 'meetrein'

had geconstateerd dat de wissels niet meer aan de eisen voldeden. Het treinverkeer werd 'gestaakt', maar dat werd „foutief vertaald” door media die spraken over een werkstaking, zegt ProRail. Ook op sociale media zoemden geruchten over een staking rond. FNV-bestuurder Roel Berghuis bevestigde de staking gisteren, maar vanochtend zegt hij verkeerd begrepen te zijn. Een bericht op de site en twitteren bleken niet afdoende om de geruchtenstroom tegen te gaan.

MEDICIJNEN Plan voor beter gebruik van bijsluiter door laaggeletterden

AMSTERDAM. Huisartsen en apothekers moeten „alerter” worden op problematisch medicijngebruik door laaggeletterden en migranten. Een plan van apothekersorganisatie KNMP en expertisecentrum Pharos moet het medicijngebruik verbeteren. Laaggeletterden en migranten begrijpen soms instructies niet, zoals driemaal daags een tablet of innemen op een nuchtere maag. Er komt een checklist voor apothekers om laaggeletterdheid te herkennen. Beeldmateriaal en digitale informatie moeten patiënten helpen. (NRC)

[+] **Begrijpt zo'n patiënt de bijsluiter wel?** pagina 6

Grootste prentencollectie geveild

Josephus Augustus Knip *Gezicht op de Ponte Salario buiten Rome* (detail), een van de 45 aquarellen die het Rijksmuseum kocht uit de collectie Altana, net als (rechts) een pentekening van **Jacob de Gheyn**.

Door onze redacteur **Arjen Ribbens**

AMSTERDAM. De grootste collectie oude tekeningen en prenten in particuliere Nederlandse handen wordt geveild. Het gaat om de verzameling van hoogleraar kunstgeschiedenis I.Q. van Regteren Altena (1899-1980), de oud-directeur van het Rijksprentenkabinet in Amsterdam. Christie's biedt de tekeningen vanaf juli aan, verdeeld over vier veilingen, in Amsterdam, Londen en Parijs.

Bij de achthonderd bladen zijn tekeningen van Rembrandt, Rubens, Goltzius en vele andere grootheden uit de zestiende tot negentiende eeuw. De totale opbrengst van de collectie wordt geschat op 12 miljoen euro.

De erven Altena hebben het Rijksmuseum in Amsterdam de eerste keus geboden uit de collectie. Het museum kreeg in het verleden al diverse tekeningen uit de verzameling cadeau, zoals een uiterst kostbare krijttekening van de Italiaanse renaissancekunstenaar Raffaël. Nu werd gekozen voor een landschapstekening uit 1603 van Jacob de Gheyn II en een collectie met 45 vroeg negentiende-eeuwse aquarellen van Italiaanse landschappen van J.A. Knip.

Met steun van diverse grote fondsen en een particulier kon het museum deze werken voor een onbekend bedrag aankopen. De familie schonk het museum bovendien een ensemble van 69 tekeningen van negentiende-eeuwse Nederlandse kunstenaars in Italië.

Volgens hoofd-collectie Taco Dibbits stonden de aangekochte werken al lang op het verlanglijstje van het Rijksmuseum. „De Jacob de Gheyn is een sleutelwerk binnen zijn oeuvre. De aquarellen van Knip hebben enorme *wall power*: ze ogen heel eigentijds en spatten van de muur af.” In het najaar zullen de aanwinsten in het museum worden geëxposeerd.

[+] **Altana-veiling** CS pagina 4-5

Nieuwe kans criminele infiltrant

Burgerinfiltranten Minister Opstelten wil politie toestaan informatie te verzamelen via actieve criminelen

Door onze redacteur **Annemarie Kas**

DEN HAAG. Denk aan het topsegment van de misdaadwereld. Professionele criminelen die weten hoe je telefoontaps moet omzeilen, die in code communiceren en stromannen gebruiken om hun eigen betrokkenheid te verbergen - kortom, de criminelen met zo'n gesloten netwerk dat vervolging bijna onmogelijk is.

Tegen die groep wil minister Ivo Opstelten (Veiligheid en Justitie, VVD) weer criminele burgerinfiltranten kunnen inzetten. Hij wil de politie toestaan om informatie te verzamelen van criminelen die zelf in een netwerk actief zijn - of dat zijn geweest. „Zij kunnen bewijs leveren dat anders onbereikbaar blijft.”

De Tweede Kamer spreekt vanavond over het opheffen van het huidige verbod over criminele burgerinfiltranten. Duidelijk is al dat er een meerderheid voor is. Het voorstel hoeft niet langs de senaat; de Kamer maakt alleen de motie-Kalsbeek van 1998 ongedaan, waarin het verbod stond

geregeld. Na het voorjaarsreces volgende week stemt het parlement erover en dan kunnen politie en Openbaar Ministerie in principe aan de slag met infiltranten.

En de IRT-affaire dan? In de jaren negentig bleek uit een parlementaire enquête dat de politie met criminele burgerinfiltranten duizenden kilo's drugs op de markt had gebracht. Het opsporingsmiddel 'burgerinfiltrant' was uit de hand gelopen. De Tweede Kamer concludeerde dat justitie dat middel niet meer moest gebruiken in de strijd tegen georganiseerde criminaliteit.

Die affaire is nu lang genoeg geleden, zo lijkt het, om criminele burgerinfiltranten weer toe te kunnen staan. VVD en PvdA zijn voor, net als de PVV, CDA en de SGP. De PvdA komt vanavond met een lijstje voorwaarden, dat moet voorkomen dat het gebruik van infiltranten opnieuw ontspoorde. Zo moeten politie en justitie zich houden aan de „eisen van proportionaliteit en subsidiariteit”. Dus criminele infiltranten worden alleen ingezet bij misdrijven die een ernstige inbreuk op de rechtsorde betekenen en alleen als justitie geen andere mid-

MOTIE-KALSBEEK

Het gevaar van dubbele agenda

In november 1998 nam de Tweede Kamer de motie-Kalsbeek aan, waarin

politie en Openbaar Ministerie werd verboden te werken met criminele burgerinfiltranten. Het handelen van zulke infiltranten was volgens de Kamer „in het algemeen slecht controleerbaar”, maar meer door hun „vaak voorkomende zogenaamde dubbele agenda”. De Tweede Kamer heft dit verbod nu op.

delen meer voorhanden heeft.

Ook moet het gebruik van infiltranten „in tijd beperkt blijven” en is 'groei-infiltratie' niet toegestaan. De politie mag mensen dus niet ongericht inzetten, of ze binnen een netwerk laten opklimmen zodat zicht ontstaat op de structuur van een criminele organisatie, zoals bij het IRT-politieteam wel gebeurde.

Op papier klinken die voorwaarden helder. Maar vooral de linkse oppositie is zeer kritisch. Opstelten geeft geen maximaal tijdsbestek op de vraag hoe lang „in tijd beperkt” dan is. Jan de Wit van de SP stelde vast: „De overheid moet gaan rennen. Of dat nu op de korte of op de lange termijn is, maakt niet uit.”

Coalitiepartijen VVD en PvdA zien voor zich dat politie en justitie vooral gaan samenwerken met wat zij 'exfiltranten' noemen: mensen die zelf uit het netwerk willen stappen, en justitie daarom willen helpen om de criminele organisatie op te rollen. Daarmee is het principiële punt volgens GroenLinks, D66 en de SP nog niet goedgepraat. Het weer toestaan van crimi-

nele burgerinfiltratie legitimeert volgens hen crimineel gedrag van de overheid. Zo als Liesbeth van Tongeren (GroenLinks) zei: „Ik ben huiverig voor een wheelende en dealende strafrechtspleging.”

Opstelten komt binnenkort met een plan dat in ditzelfde licht valt te zien: hij wil de onderhandelingsmogelijkheden met kroongetuigen verruimen. Het Openbaar Ministerie moet afspraken kunnen maken over financiële vergoedingen en moet méér dan de helft strafvermindering kunnen beloven. In de aanpak van „de ernstigste vormen van ondermijnende criminaliteit” is veel geoorloofd.

Justitie zal hoogstens enkele keren per jaar criminele burgerinfiltranten inzetten, voorspelde Opstelten. Waarmee hij weer voeding geeft aan de kritici. Want als het instrument maar zo sporadisch zal worden ingezet, waarom is zo'n heftig middel dan per se nodig? Dat zal blijken: binnen twee jaar stuurt Opstelten een evaluatie aan de Kamer, met daarin precies geformuleerd hoe vaak, hoe lang en in welke zaken criminele burgerinfiltrant is ingezet.

cultuur

Donderdag 20 februari 2014

Topprenten onder de hamer

Met een klein budget verzamelde Jon van Regteren Altena oude meesters. Nu wordt Nederlands grootste particuliere prentencollectie internationaal geveild.

En verder

Karl Lagerfeld: zijn kunst, mode en foto's
Els van der Plas over Nationale Opera & Ballet
Hip Berlijns toneel in Amsterdam

Herman Saftleven (1609-1685):
Studie van een stokroos, 1682

CULTUUR & MEDIA NIEUWS

C14 Daan van Golden abstracte, maar heldere kunst | **C15 Warpaint** Band met 'natuurlijke melancholie' | **C16 Bikininumner** 50 jaar mooie meiden in Sports Illustrated | **C17 Zorgspellen** Zorgverzekeraars investeren in games

19 februari t/m 9 maart
ROB VAN DOESELAR
ALL INCLUSIVE
schilderijen & iPad schetsen

Haagse Kunstkring
Denneweg 64, Den Haag
www.haagsekunstkring.nl

Permeke
t/m 16 maart

RIJKSMUSEUM TWENTHE
ons rijksmuseum

MARINI TROPISCH KONINKRIJK FUNDATIE
MUSEUMDEFUNDATIE.NL

VOERMAN CINEMAZUID BEELDENTUIN NIJENHUIS
MUSEUMDEFUNDATIE.NL

Japanse prentkunst van Utagawa Kuniyoshi
Helden Humor Horror
7 dec 2013 t/m 9 mrt 2014

Helden Humor Horror wordt in 2 delen getoond. Zie www.sieboldhuis.org voor het programma. Bij de tentoonstelling verschijnt de catalogus KUNIYOSHI, 168 pp, 136 kleurillustraties, €47,70. Aanbieding tijdens de tentoonstelling €39,50

SieboldHuis
JAPAN MUSEUM
Rapenburg 19 | Leiden www.sieboldhuis.org

Linksboven: Peter Paul Rubens (1577-1640): Samson en Delilla, studie voor het schilderij in de National Gallery, Londen. Pen en bruine inkt, bruin gewassen, 16,4x16,2 cm. Schatting 1.500.000-2.500.000 pond (circa 1.800.000-3.000.000 euro)

Rechtsboven: Rembrandt van Rijn (1606-1669): Studie van een man, leunend op een stok. Pen en bruine inkt, 14,4x8,6 cm. Schatting 250.000-350.000 pond (circa 300.000-425.000 euro)

Paginagrote tekening: Hendrick Goltzius (1558-1617): Studie van de hand van de kunstenaar. Pen en bruine inkt, 24,5x34,1 cm. Schatting 300.000-500.000 pond (circa 360.000-600.000 euro)

Het gouden oog van Jon van Regteren Altena

Veiling

Met een klein budget een topverzameling aanleggen. Het lukte I.Q. van Regteren Altena dankzij zijn fenomenale kunsthistorische kennis. Christie's gaat zijn verzameling tekeningen van oude meesters veilen.

Door Arjen Ribbens

De hand van een meester herkennen in zijn tekeningen, dat was het grote talent van kunsthistoricus Iohan Quirijn van Regteren Altena (1899-1980). Bij een kunsthandelaar in Londen zag de jonge Altena in januari 1927 een ongesigneerde, eeuwenoude krijttekening die zijn begeerte wekte: een studie van het hoofd en de linkerschouder van een vrouw.

Hoe groot zijn verlangen was, kan opgemaakt worden uit het kasboek waarin Altena zijn aankopen vermeldt. Hij ruilde het vrouwenportret tegen drie tekeningen van erkende meesters die hij een half jaar eerder voor 40 gulden had gekocht, plus een bijbetaling van 6 gulden. Uit het register blijkt ook waarom hij bereid was zo'n hoge prijs te betalen. Bij zijn aankoop noteerde hij: „Rafaël? Studie Transfiguratie.”

Het vraagteken had ook een uitroep tekenen kunnen zijn; Altena had het met zijn grote kunsthistorische en iconografische kennis weer eens goed gezien. Voor 46 gulden had hij een werk verworven van de Italiaanse grootmeester Rafaël, een gedetailleerde studie voor de centrale figuur van zijn schilderij *De Transfiguratie*, het meesterwerk dat hij vlak voor zijn dood in 1520 schilderde en dat nu in de Vaticaanse Pinacothek hangt. Twee vergelijkbare studies van Rafaël brachten de afgelopen jaren op veilingen elk meer dan 35 miljoen euro op.

I.Q. van Regteren Altena ('Jon' voor intimi) is een voorbeeld van een gepassioneerde verzamelaar die dankzij een fenomenale kennis met een klein budget een verzameling van wereldklasse bij elkaar brengt. Bladerend door zijn kasboek wordt duidelijk dat hij de meeste tekeningen en prenten voor een habbekrats kocht: het wemelt van de bedragen van 1 tot 25 gulden. En door slim te verkopen of te ruilen, kon hij zich weer betere tekeningen permitteren.

Hertogen van Devonshire

Vandaag maakte Christie's bekend dat het de collectie-Altena mag veilen. Een spectaculaire gebeurtenis, het gaat met 800 werken om de grootste particuliere verzameling oude tekeningen van Nederland. Directeur Jop Ubbens: „Sinds de veiling van de collectie van Hans van Leeuwen in de jaren negentig is er niet meer zo'n grote Nederlandse verzameling geveld.”

Kunstconsultant Johan Bosch van Rosenthal, die de erven Altena adviseert, maakt liever een internationale vergelijking. „Sinds de collectie van de hertogen van Devonshire in de jaren tachtig op de markt kwam, is er niet meer zo'n belangrijke tekeningenvveiling geweest.”

De collectie-Altena bevat vooral werken uit de Hollandse, Vlaamse en, in mindere mate, Franse en Italiaanse scholen uit de periode van de zestiende tot de negentiende eeuw. Onder de achthonderd bladen zijn tekeningen van Rembrandt, Rubens, Goltzius en vele andere grootheden.

Om de opbrengst te maximaliseren heeft het veilinghuis ervoor gekozen de collectie gespreid aan te bieden, met vier veilingen en op drie locaties: zeventig topstukken op 10 juli in Londen, de Nederlandse en Vlaamse tekeningen in december 2014 en mei 2015 in Amsterdam en tot slot in maart 2015 in Parijs de Franse en Italiaanse tekeningen. De totale opbrengst raamt het veilinghuis op 12 miljoen euro.

De verzameling-Altena telde ooit meer dan duizend bladen. De collectioneur schonk vele werken aan musea. Zijn onbetwiste topstuk, de

studie van Rafaël, legateerde hij bijvoorbeeld samen met nog enkele tientallen Italiaanse tekeningen aan het Rijksmuseum, waar hij van 1948 tot en met 1962 werkte als directeur van het Rijksprentenkabinet. Na de dood van zijn weduwe besloten hun drie kinderen in 2009 nog eens 45 tekeningen aan het Rijksmuseum over te dragen. Hiervoor maakten zij gebruik van de fiscale regeling 'Successie betalen met kunst'.

Jacob de Gheyn II

Dit vriendelijke gebaar heeft nu een vervolg gekregen. Het Rijksmuseum mocht van de erven een eerste keus maken uit de te veilen collectie. Een belangrijke landschapstekening uit 1603 van Jacob de Gheyn II, de kunstenaar op wie Altena promoveerde, en een verzameling van 45 vroeg negentiende-eeuwse aquarellen van Italiaanse landschappen van J.A. Knip kon het museum met bijdragen van diverse grote fondsen en een particulier zo verwerven. De familie schonk het museum bovendien een groep van 69 tekeningen van negentiende-eeuwse Nederlandse kunstenaars in Italië.

De aankopen stonden al lang op het verlanglijstje van het Rijksmuseum, zegt directeur collecties Taco Dibbits. Hij noemt de eerste keus en de schenking „grote gestes, die de oude band van Altena met het museum onderstrepen”.

Iohan Quirijn van Regteren Altena stamde uit een intellectuele Amsterdamse familie, waar kunst hoog in het vaandel stond. Net als sommige familieleden wilde Iohan schilder worden. Maar al op zijn twintigste kwam hij tot de conclusie dat zijn talenten elders lagen. Hij ging studeren en werd een veel publicerende hoogleraar kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Die baan combineerde hij twee decennia met het directeurschap van het Rijksprentenkabinet en een rol als conservator bij het Teylers Museum in Haarlem, een driedubbelfunctie die nu ondenkbaar zou zijn. Als museummedewerker verzamelde hij niet of nauwelijks, zeggen de kinderen. Maar in de jaren daarna ging Altena weer gestaag verder, zij het nooit meer zo voortvarend als in zijn jeugd.

De verzamelpassie was niet altijd gunstig voor het huishoudboekje, herinnert dochter Charlotte zich. „Hockey- en tennisclubs waren er vroeger niet bij voor ons.” Ze herinnert zich haar vader als een gepassioneerde hoogleraar die nooit twee keer hetzelfde college hield. Hij was ook een verdienstelijk zondagsschilder, die plezier had in pianospelen, zelf ooit een blaaskwintet componeerde en die graag tennis en wandelde. Maar zijn hartstocht, zegt Charlotte, lag duidelijk bij het collectioneren. „De verzameling was het kunstwerk dat hij ons naliet.”

Jongste zoon Maarten beschrijft hoe zijn vader nieuwe aanwinsten vaak eerst thuis ergens ophing, voordat hij ze opborg in de lichtgroene tekeningenkast in de gang van hun bovenwoning in Amsterdam-Zuid. De veroveringen stonden bijvoorbeeld een tijdje op de schoorsteenmantel in de woonkamer of in de ouderlijke slaapkamer. „Dan sliep mijn vader met zijn nieuwe aanwinst in en stond hij er ook weer mee op.”

Met smaak kon hij ook de bijbehorende jachtverhalen vertellen, zegt Charlotte. „Dan hoorden we hoe en waar hij ze had gevonden en gekocht. Dat was vaak in het buitenland, Parijs, Londen, Frankfurt, soms ook in New York of Washington. Hij was dan heel blij met zijn aankoop. Oftrots dat hij iets gezien had wat anderen niet zagen.”

Christie's organiseert van 12 t/m 14 en op 17 en 18 maart kijkdagen in Amsterdam met hoogtepunten uit de eerste veiling van de collectie-I.Q. van Regteren Altena, op 10 juli in Londen. Inl: christies.com

ALTENA EN FRITS LUGT

Van assistent tot concurrent

Iohan Quirijn van Regteren Altena werkte in de jaren twintig enige jaren als assistent van Frits Lugt (1884-1970), de grote verzamelaar en grondlegger van de Fondation Custodia in Parijs. Altena hielp Lugt onder meer bij de voorbereiding op veilingen. Toen Altena in 1926 bij zijn oom, kunsthandelaar Nic Beets, ging werken, werd hij op eens een grote concurrent. Bij een veiling in

Londen in 1929 boden de twee herhaaldelijk tegen elkaar op. Het felst bij een kavel met een tekening van Luca Cambiaso en drie niet nader aangeduide bladen. De strijd begon bij 1 pond en eindigde bij 460 pond, in het voordeel van Altena. De reden van de wedijver: onder de drie bijgevoegde anonieme bladen zat een studie van Albrecht Dürer, die beiden hadden herkend.

Hand van Lucas Cambiaso 1502 A. Goltzius